

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۳۸): حوزه محرومیت‌زدایی

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل:

۲۱۳۳۰

دوره دوازدهم - سال دوم

ثبت: ۳۸۱

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۳۸): حوزه محرومیت‌زدایی

نوع گزارش: طرح/ لایحه ■، نظارتی □، راهبردی □، پیش‌نویس قانون □
نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه مسائل اجتماعی ایران)
تهیه و تدوین: محمدرضا تهمک
مدیر مطالعه: بهزاد عطارزاده
اظهار نظر کنندگان: سیدمحمد مجتبی میرپنجی، محمدبرزگر خسروی
ناظر علمی: ریحانه رحمانی‌پور
صفحه‌آرا: سمیرا صادقی عسکری
ویراستار ادبی: زهره عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. محرومیت‌زدایی
۲. مناطق محروم
۳. نابرابری منطقه‌ای
۴. لایحه بودجه سال ۱۴۰۵

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۴/۱۰/۱۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۱/۲۰

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	خلاصه مدیریتی
۳	۱. مقدمه
۴	۲. قوانین بودجه‌ای سالیانه و اعتبارات محرومیت‌زدایی
۱۴	۳. تطابق لایحه بودجه با برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت در حوزه محرومیت‌زدایی
۱۵	۴. جمع‌بندی، نقاط قوت و ضعف و ارائه پیشنهادها
۱۶	منابع و مأخذ

فهرست جداول

۵	جدول ۱. اعتبارات محرومیت‌زدایی در بودجه‌های سنواتی کشور (۱۴۰۱-۱۴۰۵)
۶	جدول ۲. مهم‌ترین قوانین دارای تکلیف بودجه‌ای حوزه محرومیت‌زدایی
۹	جدول ۴. اعتبارات از محل بند «ت» ماده (۳۲) احکام دائمی برنامه‌های توسعه (۱۴۰۱-۱۴۰۵)
	جدول ۵. توزیع استانی اعتبارات محرومیت‌زدایی (مجموع بند «ت» ماده (۳۲) احکام دائمی و قانون توسعه متوازن)
۱۰	در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵

فهرست شکل‌ها

۵	شکل ۱. نمودار روند افزایشی اعتبارات محرومیت‌زدایی در بودجه‌های سنواتی کشور (۱۴۰۱-۱۴۰۵)
	شکل ۲. نمودار اعتبارات موضوع قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته
۸	(۱۴۰۱-۱۴۰۵)
۹	شکل ۳. نمودار اعتبارات محرومیت‌زدایی بند «ت» ماده (۳۲) احکام دائمی برنامه‌های توسعه ۱۴۰۱-۱۴۰۵
	شکل ۴. نمودار توزیع استانی اعتبارات محرومیت‌زدایی (مجموع اعتبارات بند «ت» ماده (۳۲) احکام دائمی و قانون
۱۲	توسعه متوازن) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵
۱۳	شکل ۵. مناطق محروم کشور براساس لیست مصوب سال ۱۳۸۸
۱۳	شکل ۶. مناطق محروم کشور براساس نتایج جدید سنجش محرومیت (سال ۱۴۰۴)

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۳۸): حوزه محرومیت‌زدایی

Doi: [10.22034/mrc.report.21330](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21330)

چکیده

قانون بودجه سالیانه کشور محل اصلی تحقق برنامه‌های پنج‌ساله پیشرفت و چشم‌انداز کلان ۲۰ساله کشور است. براساس اصل (۴۸) قانون اساسی، در توزیع منابع عمومی میان استان‌ها باید دو عامل نیاز و استعداد رشد، مورد دقت قرار گیرد. از این‌رو، مهم‌ترین سند مالی کل کشور در تخصیص منابع و توزیع آن در میان گروه‌های مختلف و مناطق سرزمینی، از جمله در حوزه محرومیت‌زدایی و رفع نابرابری‌های اجتماعی و منطقه‌ای به‌شمار می‌رود. با توجه به نقش اعتبارات محرومیت‌زدایی که با حیات گروه‌ها و مناطق محروم کشور مرتبط است، نظارت بر قانون بودجه در این رابطه و توزیع متوازن و به‌هنگام این اعتبارات اهمیتی دوچندان می‌یابد. بر این اساس، این گزارش به بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور در حوزه محرومیت‌زدایی و اعتبارات آن پرداخته است. مهم‌ترین نقاط قوت آن چنین مواردی را در برمی‌گیرد: ۱. افزایش قابل توجه میزان اعتبارات حوزه محرومیت‌زدایی با وجود انقباضی بودن بودجه، ۲. تقسیم اعتبارات به صورت استانی و برمبنای شاخص میزان محرومیت هر استان. همچنین، این لایحه از نقاط ضعفی نیز برخوردار است؛ از جمله: الف) عدم تطابق با قانون برنامه پنج‌ساله پیشرفت کشور، ب) غلبه نگرش کالبدی و کمی به جای نگاه توسعه‌گرا و کیفی، ج) روزآمد نبودن شاخص‌ها و داده‌های تعیین مناطق محروم، د) غفلت از تکمیل سامانه پایش برنامه‌های محرومیت‌زدایی (پایگاه بهره‌مندی ایرانیان). بر این اساس، پیشنهادهایی برای بهینه‌سازی لایحه بودجه ارائه شده است.

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

محرومیت‌زدایی همواره مورد تأکید مسئولین کشور و خواستی عمومی بوده است. لذا، از ابتدای انقلاب این موضوع در قانون اساسی نیز گنجانده و در اصول (۳، ۳۰، ۳۱، ۴۳ و ۴۸) بر این مسئله تأکید شده است. در همین رابطه، به منظور رفع محرومیت و نابرابری‌های اجتماعی و منطقه‌ای، قانون بودجه سالیانه محل اصلی پیاده‌سازی برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و چشم‌انداز کلان ۲۰ساله کشور و همچنین، سند مالی کل کشور در تخصیص منابع و توزیع آن در میان گروه‌های مختلف و مناطق سرزمینی است. در حوزه محرومیت‌زدایی اجتماعی و تخصیص متناسب اعتبارات در این زمینه که با حیات گروه‌ها و مناطق محروم و در معرض آسیب مرتبط است؛ نظارت بر قانون بودجه در راستای توزیع متوازن منابع کشور از اهمیتی فوق‌العاده برخوردار است. بر این اساس، به بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور در حوزه محرومیت‌زدایی و اعتبارات آن پرداخته شده است.

نقاط قوت و ضعف طرح

مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف لایحه بودجه پیشنهادی ۱۴۰۵ در حوزه محرومیت‌زدایی به شرح زیر است.

الف) نقاط قوت

- افزایش قابل توجه میزان اعتبارات حوزه محرومیت‌زدایی با وجود انقباضی بسته شدن بودجه سال ۱۴۰۵،
- تقسیم اعتبارات به صورت استانی و بر مبنای شاخص میزان محرومیت هر استان به جای توزیع مساوی.

ب) نقاط ضعف

- روزآمد نبودن شاخص‌ها و داده‌های تعیین مناطق محروم؛ استفاده از شاخص‌های منقضی و لیست نادقیق مصوب ۱۶ سال قبل که هنوز حدود سه چهارم (۷۶ درصد) مناطق کشور را محروم قلمداد کرده و در نتیجه توزیع غیرهدفمند بودجه محرومیت‌زدایی در شرایط سخت اقتصادی کشور و کمبود بودجه،
- عدم تطابق با قانون برنامه هفتم پنج‌ساله پیشرفت؛ غفلت از ابعاد از محرومیت‌زدایی مورد تأکید در برنامه، به ویژه اشتغال و توانمندسازی مناطق محروم که موجب تدوین برنامه‌ای خدماتی و غیرتوسعه‌ای در حوزه محرومیت‌زدایی می‌شود. غلبه نگرش کالبدی و کمی به جای نگاه توسعه‌گرا و کیفی در راستای گسترش فرصت‌های اشتغال و ایجاد قطب‌های محرک توسعه در مناطق محروم،
- غفلت از تکمیل سامانه پایش برنامه‌های محرومیت‌زدایی (پایگاه بهره‌مندی ایرانیان) که در جزء «۱» بند «ع» تبصره «۱۷» قانون بودجه (۱۴۰۱) بر راه‌اندازی آن تأکید شده بود و ایده‌ای مترقی در این زمینه است. این پایگاه اکنون در وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی راه‌اندازی شده، اما از فلسفه وجودی خود خارج و تنها همان اطلاعات پایگاه رفاه ایرانیان را در خود گنجانده و به داشبورد تکراری بلااستفاده‌ای از داده‌های پایگاه رفاه ایرانیان تبدیل شده است.

پیشنهادهای مرکز پژوهش‌ها

- در ریاست جمهوری و سازمان برنامه و بودجه در مورد روند تصویب شاخص‌های جدید تسریع صورت گیرد و تشخیص و توزیع بودجه محرومیت‌زدایی در درون استان‌ها در سال آتی با شاخص‌های روزآمد انجام شود.
- ردیف جداگانه‌ای برای فعالیت صدا و سیمای استان‌ها و منوط به تأسیس شبکه ملی کشاورزی لحاظ شود. در غیر این صورت، بودجه‌بندی به‌گونه‌ای باشد که رقم معناداری از اعتبارات محرومیت‌زدایی به صدا و سیمای استان‌ها اختصاص نیابد.
- بازگرداندن ۲/۲۷۵ ه.م.ت از یک درصد ذیل ردیف مناطق نفت‌خیز به ردیف مربوط به مناطق محروم.
- تخصیص یافتن یا تحقق میزان دقیق اعتبارات مصوب در قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و بند «ت» ماده (۳۲) احکام دائمی برنامه‌های توسعه که معمولاً میزان اندکی از آن محقق می‌شود.
- دستگاه‌ها و نهادهای مشارکت‌کننده در موضوع محرومیت‌زدایی که از محل منابع عمومی بودجه کشور استفاده می‌کنند، مکلف به ثبت داده‌های پروژه‌های مربوطه در «پایگاه اطلاعات بهره‌مندی ایرانیان» باشند.
- در فرایند تخصیص اعتبارات اولویت با اقدامات اشتغال‌آفرینی و ایجاد محرک‌های توسعه و توانمندسازی در مناطق محروم در قیاس با برنامه‌های کمی کالبدی- عمرانی و خدماتی و رفاهی باشد.

۱. مقدمه

محرومیت‌زدایی از مناطق و گروه‌های محروم از اولویت‌های دستگاه‌های حاکمیتی و دولتی، همواره مورد تأکید مسئولین کشور و خواستی عمومی نیز بوده است. لذا، از همان ابتدای انقلاب در قانون اساسی نیز گنجانده شد. به‌طوری‌که در [قانون اساسی](#) در بندهای «۹ و ۱۲» اصل سوم به «رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه در تمام زمینه‌های مادی و معنوی» و همچنین «... ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیر بیمه» به‌عنوان بخشی از وظایف حکومت اشاره شده است. همچنین، در اصل (۳۰) بر «دسترسی رایگان به وسایل آموزش و پرورش»، در اصل (۳۱) بر «داشتن مسکن متناسب با نیاز»، در اصل (۴۳) بر «ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت» به‌عنوان هدف نظام اقتصادی کشور و در اصل (۴۸) بر «عدم تبعیض در برخورداری از سرمایه و امکانات در مناطق مختلف کشور» تأکید شده است [۱]. با این حال، نابرابری در توزیع ثروت‌ها و فرصت‌های عمومی و بهره‌مندی نامتوازن مناطق از اقدامات توسعه‌ای در سطح کشور سبب عدم تعادل فضایی و تحمیل و تعمیق محرومیت به مناطقی از کشور شده است.^۱

در همین رابطه، به‌منظور رفع محرومیت و نابرابری‌های اجتماعی و منطقه‌ای، قانون بودجه سالیانه مهم‌ترین محل پیاده‌سازی برنامه‌های پنج‌ساله پیشرفت و چشم‌انداز کلان ۲۰ساله کشور و مهم‌ترین سند مالی کشور در تخصیص

۱. برای نمونه نک. به: تهمک و همکاران (۱۴۰۲: ۲۱-۸) [۲].

منابع و توزیع آن در میان گروه‌های مختلف و مناطق سرزمینی است. از این‌رو، در حوزه محرومیت‌زدایی اجتماعی و تخصیص درست اعتبارات در این زمینه که با حیات گروه‌ها و مناطق محروم مرتبط است؛ نظارت بر قانون بودجه در راستای توزیع متوازن منابع کشور از اهمیتی فوق‌العاده برخوردار است. قانون بودجه علاوه بر مشخص کردن میزان تخصیص منابع به مناطق محروم، نشان‌دهنده این است که کدام اقدامات یا ابعاد محرومیت‌زدایی مورد نظر برنامه‌ریزان و دولت است. با بررسی آن می‌توان دریافت که آیا عدالت در پهنه سرزمینی، به‌ویژه در مورد مناطق محروم که معمولاً صدا و قدرت کمتری نسبت به مناطق برخوردارتر دارند مورد توجه قرار گرفته است؟ آیا سند مذکور ابعاد مختلف محرومیت اجتماعی را پوشش می‌دهد؟

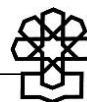
بر این اساس، در این گزارش به بررسی لایحه بودجه پیشنهادی سال ۱۴۰۵ کشور در حوزه محرومیت‌زدایی، که با تصویب در مجلس شورای اسلامی به‌عنوان سند قانونی بودجه کل کشور و مبنای عمل دستگاه‌ها در این زمینه قرار می‌گیرد، می‌پردازیم.^۱ لازم به ذکر است؛ در تعریف محرومیت اجتماعی در اینجا عناصر اساسی اجتماعی-اقتصادی و رفاهی چون فقر، مسکن، اشتغال، آموزش، بهداشت، آب، انرژی و راه مورد نظر است که نیازمندی‌های اساسی عصر حاضر را شامل می‌شود و هرگونه کم‌برخورداری یا نابرخورداری در این حوزه‌ها می‌تواند بر زندگی افراد در زمان حال و آینده نقشی کلیدی ایفا کنند. به‌تبع، محرومیت‌زدایی اجتماعی، تلاش برای رفع چنین مواردی یا تأمین آنها برای جمعیت‌ها و مناطق هدف را شامل می‌شود.^۲

۲. قوانین بودجه‌ای سالیانه و اعتبارات محرومیت‌زدایی

امسال نسبت به سنوات قبل، فرایند بودجه‌ریزی و تصویب آن تغییراتی یافته و بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ در مجلس از دومرحله‌ای به‌صورت تک‌مرحله‌ای درآمده است. همچنین، با حذف احکام و تبصره‌های بودجه‌ای لایحه در قالب جداول و ارقام ارائه شده است. به‌همراه این جداول، الزامات بودجه‌ای شامل اصلی‌ترین محورها و ابعاد بودجه‌ریزی ارائه شده است. این لایحه با رویکرد انقباضی تدوین شده و هر دو منابع و مصارف بودجه‌ای به‌شکلی احتیاطی آمده و تلاش شده است به‌گونه‌ای عمل کند که کسری بودجه را به حداقل رساند. در این لایحه مجموع اعتبارات با رقم ۶۷۰۹ ه.م.ت در قیاس با مجموع اعتبارات محرومیت‌زدایی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ با رقم مجموع ۵۸۵۹ ه.م.ت رشد ۱۴ درصدی را تجربه کرده است [۴].

در مورد میزان اعتبارات محرومیت‌زدایی (بدون احتساب اعتبارات حمایتی اعم از دولتی و نهادهای غیردولتی و عمومی غیردولتی دارای ردیف بودجه‌ای) در لایحه بودجه جدید باید گفت افزایش قابل‌توجهی داشته است؛ البته نه با توجه به میزان تورم فعلی و سال پیش‌رو که دست‌کم حدود ۴۵/۵ درصد پیش‌بینی شده است،^۳ بلکه در قیاس با افزایش مذکور

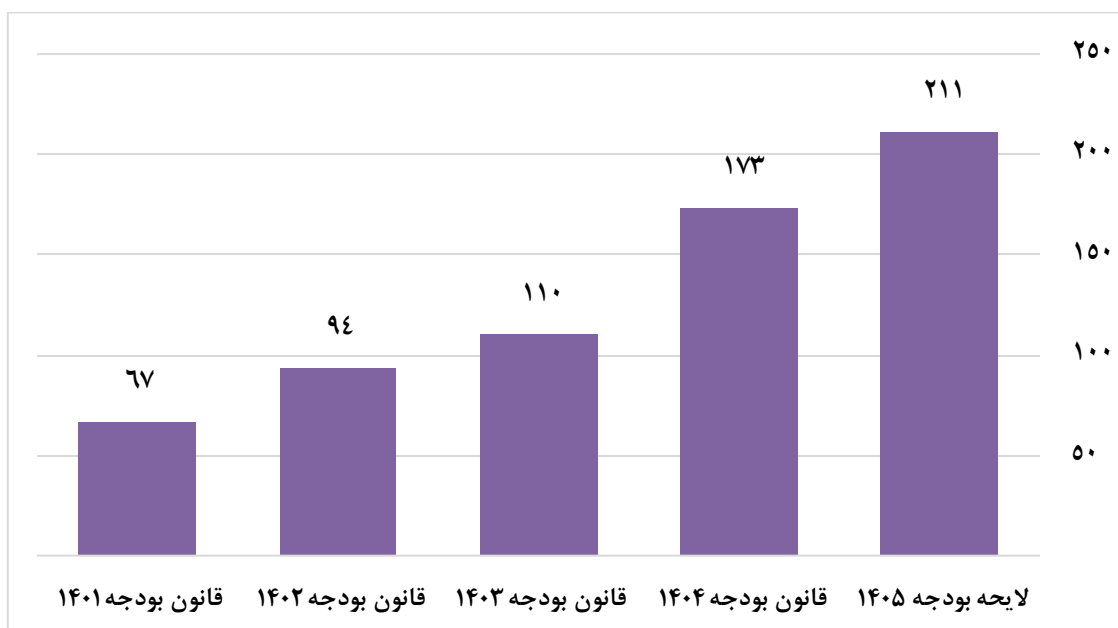
۱. باید توجه داشت که اعتبارات حوزه محرومیت‌زدایی در بودجه مازاد بر سهم بودجه مناطق محروم برای آنها لحاظ می‌شود.
 ۲. برای تعاریف مفصل‌تر رجوع شود به گزارش: محرومیت‌زدایی در برنامه‌های توسعه (۱): (برنامه‌های اول تا چهارم پس از انقلاب: ۱۳۸۱ - ۱۳۶۸) [۳].
 ۳. برای تورم سال ۱۴۰۵ سه پیش‌بینی توسط سازمان برنامه و بودجه (۴۱/۳٪)، مؤسسه عالی اقتصاد نیاوران (۴۵٪) و بانک مرکزی (۵۰٪/۳) صورت گرفته که میانگین آنها یعنی ۴۵/۵٪ لحاظ شده است [۱۱].

رقم مجموع اعتبارات عمومی و جمعی - خرجی بودجه‌ای مذکور کشور که میزان ۱۴ درصد بوده است.^۱ مجموع اعتبارات محرومیت‌زدایی در لایحه بودجه پیشنهادی سال ۱۴۰۵ به رقم ۲۱۱/۴ م.م.ت رسیده است. این رقم نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۵ که میزان ۱۷۳/۵ م.م.ت بوده، افزایش مناسبی یافته است. در لایحه پیشنهادی امسال مجموع بودجه محرومیت‌زدایی با افزایش ۳۷/۹ م.م.ت معادل ۲۲ درصدی مواجه شده و در واقع، افزایش اعتبارات محرومیت‌زدایی در این لایحه ۵۷ درصد بیش از میانگین کلی افزایش اعتبارات لایحه بودجه کشور (۱۴ درصد) بوده است [۵]. در زیر روند بودجه‌ریزی محرومیت‌زدایی ۵ سال اخیر نمایش داده شده است.

جدول ۱. اعتبارات محرومیت‌زدایی در بودجه‌های سنواتی کشور (۱۴۰۵-۱۴۰۱)^۲ [۵]

سال بودجه	ارقام (هزار میلیارد تومان)	درصد رشد نسبت به سال قبل
لایحه بودجه سال ۱۴۰۵	۲۱۱/۴	۲۲
قانون بودجه سال ۱۴۰۴	۱۷۳/۵	۵۷/۳
قانون بودجه سال ۱۴۰۳	۱۱۰/۳	۱۷/۷
قانون بودجه سال ۱۴۰۲	۹۳/۷	۴۰/۶
قانون بودجه سال ۱۴۰۱ ^۳	۶۶/۷	-۱۵

شکل ۱. نمودار روند افزایشی اعتبارات محرومیت‌زدایی در بودجه‌های سنواتی کشور (۱۴۰۵-۱۴۰۱)

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۱. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۴ رشد مجموع اعتبارات بودجه‌ای عمومی ۵ درصد بوده است.

۲. ارقام سال‌های ۱۴۰۰-۱۴۰۳ مأخوذ از: میرپنجی (۱۴۰۳) [۶].

۳. مجموع اعتبارات محرومیت‌زدایی در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کشور ۸۸/۸ م.م.ت بوده است.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ عمده اعتبارات محرومیت‌زدایی به ترتیب زیر در ذیل سه بخش قرار گرفته‌اند که روی هم رفته با رقم مجموع ۱۹۹۱۲۹ میلیارد تومان ۹۴ درصد اعتبارات حوزه محرومیت‌زدایی را در برمی‌گیرند:

۱. اعتبارات ملی و استانی قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته: ۱۷۸۹۳۸ میلیارد تومان،

۲. دو درصد درآمد نفت و گاز سهم مناطق محروم: ۱۲۱۹۱ میلیارد تومان،

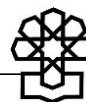
۳. مسکن محرومین: ۸۰۰۰ میلیارد تومان.

در ادامه به ۲ مورد اول که در مجموع ۹۰ درصد از اعتبارات محرومیت‌زدایی مذکور را در برمی‌گیرند و بخش‌های اصلی ردیف‌های بودجه‌ای محرومیت‌زدایی به حساب می‌آیند، پرداخته می‌شود.

گفتنی است؛ در بین قوانینی که تکلیف بودجه‌ای در حوزه محرومیت‌زدایی برای دولت تعیین می‌کنند دو قانون از اهمیت بیشتری برخوردارند و مهم‌ترین بخش از بودجه محرومیت‌زدایی را پوشش می‌دهند که هدف از وضع آنها توزیع متعادل بودجه برای توسعه متوازن و محرومیت‌زدایی از مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته بوده است. یکی، قانون «استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته» [۴] و دیگری، «بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه» [۵] است. این قوانین در جدول زیر به‌طور مختصر آمده است.

جدول ۲. مهم‌ترین قوانین دارای تکلیف بودجه‌ای حوزه محرومیت‌زدایی [۴ و ۵]

نحوه تخصیص به استان‌ها	محل تأمین اعتبار	تاریخ تصویب	قانون
دولت مکلف است؛ سه درصد (۰.۳٪) از اعتبارات بودجه عمومی دولت را در قالب ردیف مشخص تحت همین عنوان تعیین کند و طی جدولی که در آن سهم هر استان براساس شاخص‌های نرخ بیکاری، آب شرب شهری و روستایی، آموزش و پرورش، بهداشت و درمان، بهسازی روستاها، راه و زیرساخت‌های جاده‌ای، سرانه‌های عمران شهری و درآمد شهرداری‌ها و فضاهای فرهنگی، مذهبی، ورزشی مشخص می‌گردد، در قانون بودجه درج کند. سهم هر شهرستان برای بهبود شاخص‌های مذکور همراه با دستورالعمل توزیع پروژه‌ها و طرح‌های موارد فوق، هم‌زمان با ابلاغ اعتبارات استانی توسط معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور به استان ابلاغ می‌شود تا با تصویب کمیته برنامه‌ریزی شهرستان به طرح‌ها و پروژه‌های شهری، روستایی و حسب مورد عشایری موضوع شاخص‌های فوق اختصاص یابد.	سه درصد (۰.۳٪) از اعتبارات بودجه عمومی دولت	۳۰ مهرماه ۱۳۹۳ اصلاحی ۲۱ مهرماه ۱۳۹۴	استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت

نحوه تخصیص به استان‌ها	محل تأمین اعتبار	تاریخ تصویب	قانون
دولت مکلف است؛ سه درصد (۰.۳٪) از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی را به ترتیب یک سوم به استان‌های نفت‌خیز و گازخیز که سهم هر استان براساس سهم آن استان در ارزش صادرات نفت خام و خالص صادرات گاز طبیعی تعیین می‌گردد و دوسوم به شهرستان‌های مناطق کمتر توسعه‌یافته که براساس شاخص‌های توسعه‌نیافتگی به تفکیک شهرستان توسط سازمان برنامه و بودجه کشور تعیین می‌شود، جهت اجرای برنامه عمرانی بودجه‌های سنواتی اختصاص دهد. این اعتبار صرفاً به مناطق نفت‌خیز و مناطق توسعه‌نیافته اختصاص می‌یابد و موجب کاهش سهم اعتبارات استانی این مناطق نمی‌شود.	دوسوم از سه درصد (۰.۳٪) از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی	۱۰ بهمن ۱۳۹۵	بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه

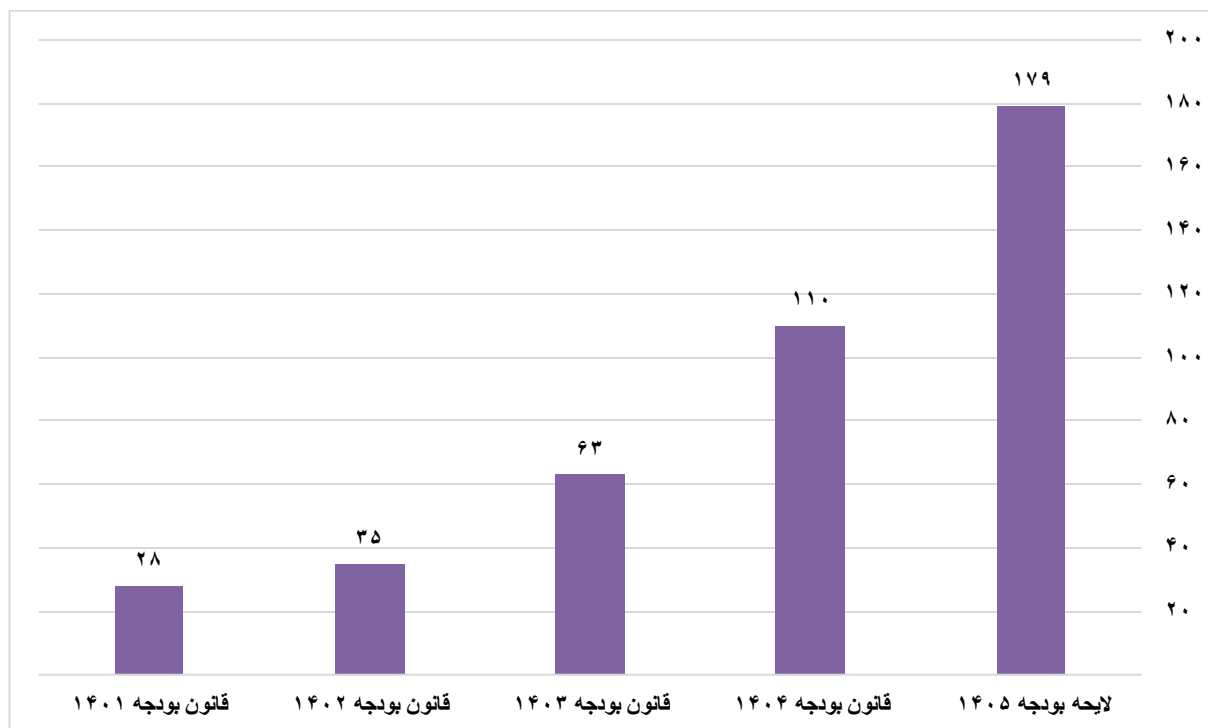
اعتبارات این دو قانون در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کشور رشد چشمگیری را نسبت به سنوات قبل داشته‌اند که در جداول و شکل‌های زیر قابل مشاهده‌اند. اعتبارات موضوع این دو قانون در قالب «جدول ۱۰- ج: جدول مصارف استانی در سال ۱۴۰۵» لایحه بودجه ارائه شده است [۵]. تابع دو قانون مذکور، در این لایحه در مجموع ۱۹۱ م.م.ت اعتبار محرومیت‌زدایی در نظر گرفته شده است.

- **قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته**

جدول ۳. اعتبارات موضوع قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته (۱۴۰۱-۱۴۰۵) [۵]

سال بودجه	ارقام (میلیون ریال)	درصد رشد نسبت به سال قبل
لایحه بودجه سال ۱۴۰۵	۱۷۸۹/۳۷۹/۹۴۸	۶۳
قانون بودجه سال ۱۴۰۴	۱۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰	۷۵
قانون بودجه سال ۱۴۰۳	۶۳۰/۰۰۰/۰۰۰	۸۰
قانون بودجه سال ۱۴۰۲	۳۵۰/۰۰۰/۰۰۰	۲۵
قانون بودجه سال ۱۴۰۱	۲۸۰/۰۰۰/۰۰۰	۰

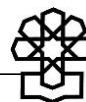
اعتبارات موضوع این قانون در جدول ۱۰- ج لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ به صورت «ملی- استانی» با عنوان اعتبارات قانون «استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته» و اعتبارات توسعه روستایی و محرومیت‌زدایی و حمایت از فعالیتهای صدا و سیما استان‌ها در مجموع ۱۷۸/۹ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده که نسبت به سال ۱۴۰۴ رشد قابل توجهی (۶۳ درصد) داشته است که به دلیل اتکای فزاینده دولت به درآمدهای مالیاتی و افزایش درآمدش در این بخش است.

شکل ۲. نمودار اعتبارات موضوع قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته (۱۴۰۱-۱۴۰۵) (ارقام به میلیارد تومان)

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

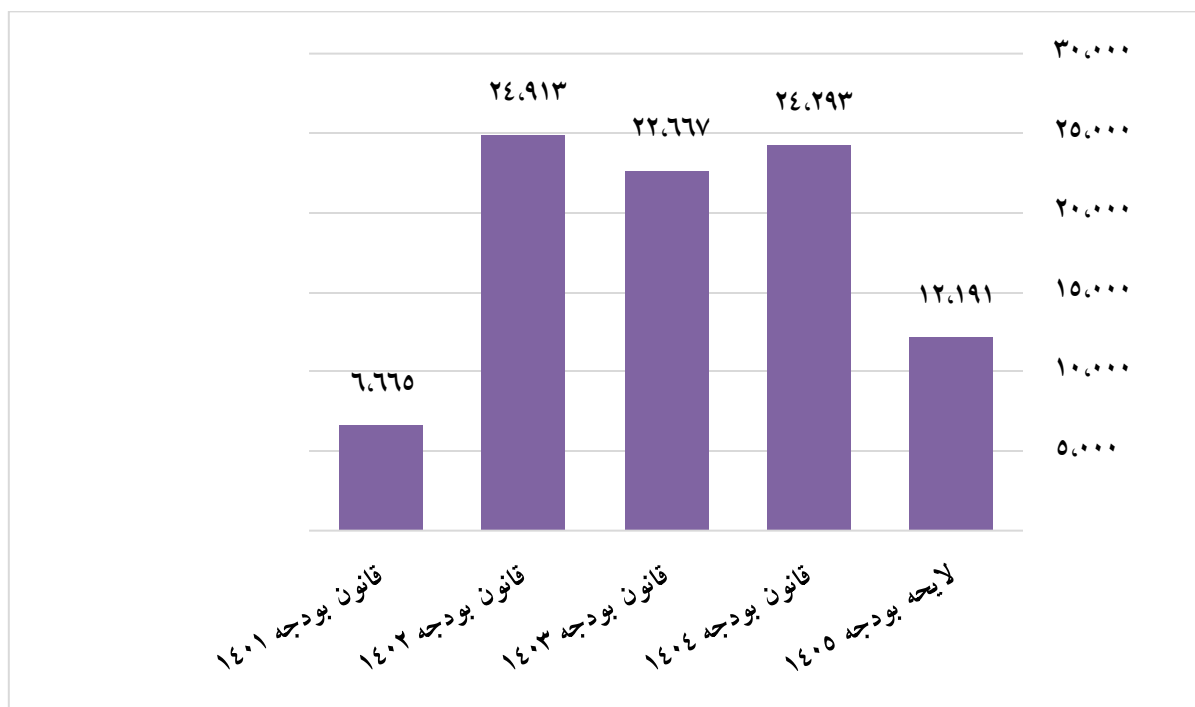
همان‌گونه که در جدول و شکل فوق مشاهده می‌شود؛ اعتبارات محرومیت‌زدایی این بخش در سه سال اخیر روند افزایشی مناسبی داشته است. با این حال، در مورد این ردیف در بودجه پیشنهادی ۱۴۰۵ یک نکته بسیار حائز اهمیت است و آن ضرورت تفکیک بودجه در نظر گرفته شده برای صدا و سیما در این بخش و بردن آن ذیل ردیفی جداگانه و با تکلیف تأسیس شبکه ملی کشاورزی در صدا و سیماست. ذکر نام صدا و سیما و حمایت از فعالیت‌های آن در این ردیف، تابع قانون الزامات بودجه صورت گرفته که در آن به تعیین سهم از اعتبارات توازن منطقه‌ای برای فعالیت‌های صدا و سیما اشاره شده است. آن‌گونه که از سازمان برنامه و بودجه پیگیری شد، براساس جلساتی که سازمان برنامه با مدیریت صدا و سیما داشته است؛ قرار بر این بوده که در صدا و سیما شبکه‌ای ملی در حوزه کشاورزی و با همین نام و خاص دانش‌افزایی در این زمینه تأسیس شود که بتواند به محرومیت‌زدایی با محوریت تولید کشاورزی و دام‌داری مدد رساند و بودجه مذکور برای آن لحاظ شود؛ اما، گویا در مجلس تغییر شکل یافته است. بدین‌نحو که در بند «۴۰» از ماده (۱) [قانون الزامات و احکام مورد نیاز قوانین بودجه‌های سنواتی](#) مصوب ۳۰ آذر ۱۴۰۴ آمده است: «تعیین سهم از اعتبارات توازن منطقه‌ای برای فعالیت‌های صدا و سیما استان‌ها» [۱۲] و سپس، در بودجه قرار گرفته است. لذا، به نظر می‌رسد، بهتر است بودجه مربوط ذیل ردیفی جداگانه قرار گیرد. در غیر این صورت، پیشنهاد می‌شود در مرحله تخصیص و عملیاتی‌سازی آن در سازمان برنامه و بودجه تجدیدنظر شود و مقدار آن تا حد نزدیک به صفر کاهش یابد که بی‌اثر گردد. چراکه، توجیه منطقی ندارد که بودجه مناطق محروم تحت عناوینی کلی و مبهم به صدا و سیما و زیرمجموعه‌های آن منتقل شود.

• بند «ت» از ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه

جدول ۴. اعتبارات از محل بند «ت» ماده (۳۲) احکام دائمی برنامه‌های توسعه (۱۴۰۱-۱۴۰۵) [۵]

سال بودجه	اعتبار (میلیون ریال)	درصد رشد نسبت به سال قبل
لایحه بودجه سال ۱۴۰۵	۱۲۱/۹۱۵/۶۶۵	-۵۰
قانون بودجه سال ۱۴۰۴	۲۴۲/۹۳۳/۰۰۰	۷
قانون بودجه سال ۱۴۰۳	۲۲۶/۶۶۷/۰۰۰	-۹
قانون بودجه سال ۱۴۰۲	۲۴۹/۱۳۴/۰۹۰	۲۷۴
قانون بودجه سال ۱۴۰۱	۶۶/۶۵۱/۰۰۰	۲۲

شکل ۳. نمودار اعتبارات محرومیت‌زدایی بند «ت» ماده (۳۲) احکام دائمی برنامه‌های توسعه ۱۴۰۱-۱۴۰۵ (ارقام: میلیارد تومان)

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

این بخش از اعتبارات بودجه‌ای مناطق محروم که از محل دوسوم از ۳ درصد درآمد کشور از فروش نفت خام و گاز طبیعی تأمین می‌شود، روند نوسانی قابل تأملی داشته است. در سال ۱۴۰۲ نسبت به ۱۴۰۱ رشد ۲۷۴ درصدی داشته است، اما در سال ۱۴۰۳ همان وضعیت سال قبل را نیز حفظ نکرده و رشد منفی (۹- درصد) را تجربه کرده است. در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ به‌رغم اینکه نسبت به سال ۱۴۰۳ رشد مثبت ۷ درصدی یافته است، اما همچنان نسبت به سال ۱۴۰۱ روند کاهشی منفی ۲ درصد دارد. اما در سال ۱۴۰۵ نسبت به سال قبل از آن با کاهش شدید ۵۰ درصدی

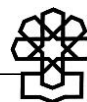
مواجه شده است که با در نظر گرفتن روند تورمی قابل پیش‌بینی برای سال ۱۴۰۵ این رقم بیشتر نیز خواهد بود. این کاهش به دلیل احتیاطی بسته شدن منابع درآمدی کشور از جمله در حوزه صادرات نفت و گاز در سال ۱۴۰۵ رخ داده است. به هر حال، تحقق این بخش از بودجه به دلیل وابستگی به فروش نفت و گاز با مشکلاتی مواجه است؛ به‌ویژه آنکه به نظر می‌رسد؛ به‌مخصوص در سال پیش‌رو به دلیل تشدید تحریم‌ها دولت در فروش نفت و گاز و انتقال پول آن به کشور با مشکل مواجه خواهد بود. موضوع مهم دیگر در این زمینه، دقیق نبودن میزان دوسوم از سه درصد در تخصیص اعتبارات محرومیت‌زدایی و ابهام در این زمینه است. در حالی که مجموع سه درصد یاد شده ۲۱/۷ م.م.ت است؛ رقم دوسوم آن ۱۴/۴۶۶ م.م.ت می‌شود. اما رقم تخصیص‌یافته ۲/۲۷۵ م.م.ت کمتر از آن میزان بوده و این رقم به ردیف یک‌سوم از سه درصد سهم مناطق نفت‌خیز انتقال یافته است.

• توزیع استانی اعتبارات محرومیت‌زدایی موضوع قوانین مذکور

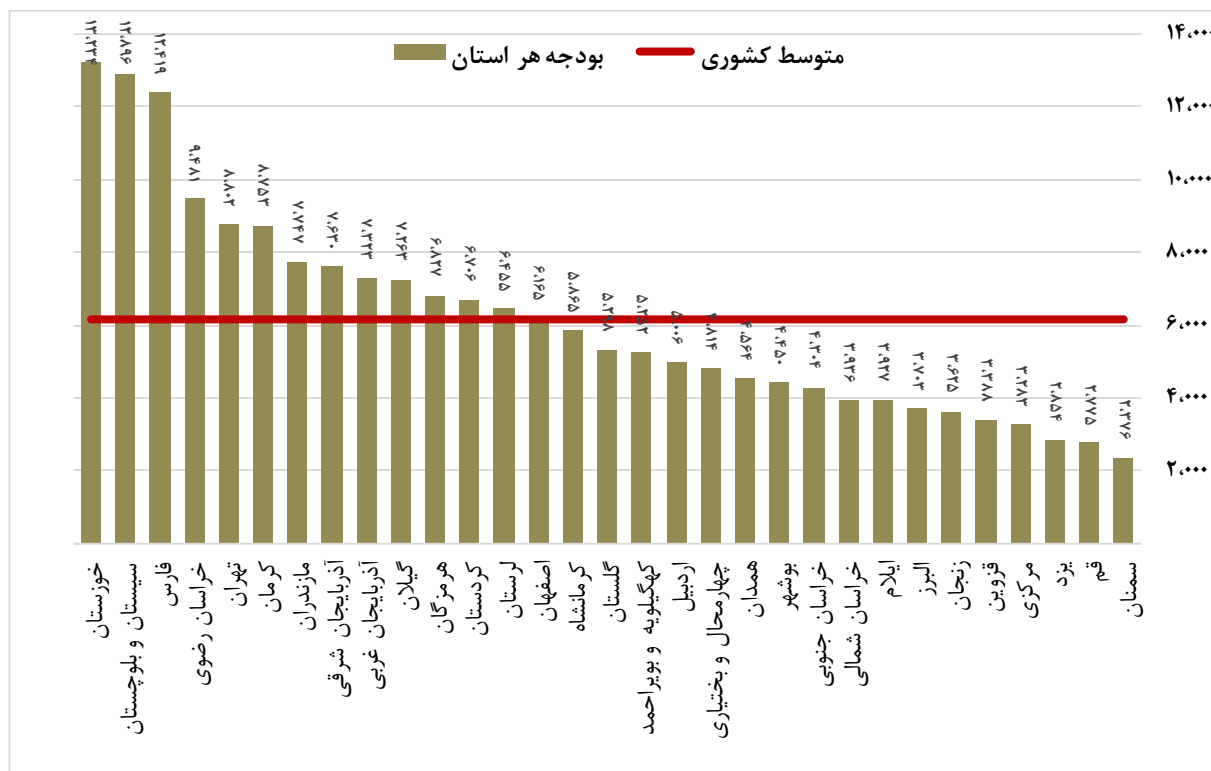
توزیع استانی مجموع اعتبارات محرومیت‌زدایی تحت بند «ت» ماده (۳۲) احکام دائمی برنامه‌های توسعه و قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ منطبق با تقسیمات اداری- سیاسی کشور به دو شکل منطقه‌ای و ملی صورت گرفته که در توزیع منطقه‌ای آن نیز استان واحد جغرافیای مورد نظر بوده است. در این لایحه در مجموع ۱۹۱۱۳۲ میلیارد تومان اعتبار محرومیت‌زدایی ذیل دوردیف مذکور برای مناطق محروم استان‌های کشور در نظر گرفته شده که در جدول و شکل زیر سهم هر استان از آن قابل مشاهده است. میانگین سهم هر استان از این بودجه نیز ۶۱۶۵ میلیارد تومان بوده که نسبت به سال قبل که میانگین سهم هر استان ۳۷۳۷ میلیارد تومان بوده، افزایش ۶۵ درصدی یافته است.

جدول ۵. توزیع استانی اعتبارات محرومیت‌زدایی (مجموع بند «ت» ماده (۳۲) احکام دائمی و قانون توسعه متوازن) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ [۵]

نام استان	اعتبار مصوب (میلیارد تومان)
سمنان	۲۳۷۶
قم	۲۷۷۵
یزد	۲۸۵۴
مرکزی	۳۲۸۳
قزوین	۳۳۸۸
زنجان	۳۶۲۵
البرز	۳۷۰۳
ایلام	۳۹۲۷
خراسان شمالی	۳۹۳۶
خراسان جنوبی	۴۳۰۴
بوشهر	۴۴۵۰
همدان	۴۵۶۴
چهارمحال و بختیاری	۴۸۱۴

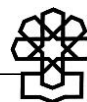
اعتبار مصوب (میلیارد تومان)	نام استان
۵۰۰۶	اردبیل
۵۲۵۲	کهگیلویه و بویراحمد
۵۲۹۸	گلستان
۵۸۶۵	کرمانشاه
۶۱۶۵	اصفهان
۶۴۵۵	لرستان
۶۷۰۶	کردستان
۶۸۲۷	هرمزگان
۷۲۶۳	گیلان
۷۳۲۳	آذربایجان غربی
۷۶۳۰	آذربایجان شرقی
۷۷۴۷	مازندران
۸۷۵۳	کرمان
۸۸۰۲	تهران
۹۴۸۱	خراسان رضوی
۱۲۴۱۹	فارس
۱۲۸۹۶	سیستان و بلوچستان
۱۳۲۳۴	خوزستان
۱۹۱۱۳۲	مجموع

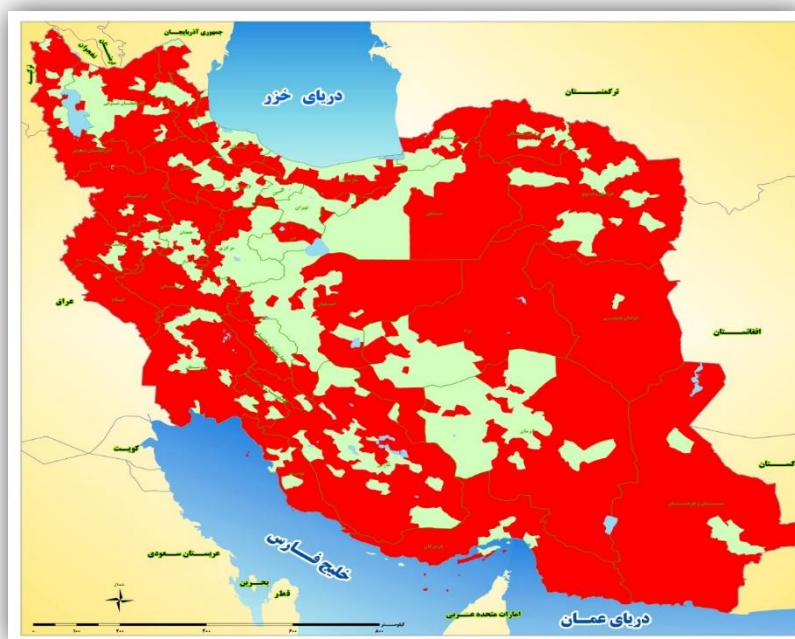
شکل ۴. نمودار توزیع استانی اعتبارات محرومیت‌زدایی (مجموع اعتبارات بند «ت» ماده (۳۲) احکام دائمی و قانون توسعه متوازن) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود؛ بیشترین سهم از اعتبارات محرومیت‌زدایی به خوزستان با ۱۳۲۳۴ میلیارد تومان و کمترین سهم به سمنان با ۲۳۷۶ میلیارد تومان اختصاص یافته است. همچنین ۱۳ استان بیش از میانگین و ۱۷ استان نیز کمتر از میانگین دریافت کرده‌اند. استان اصفهان به اندازه میانگین کشوری دریافت کرده است. گفتنی است؛ در این الگوی توزیع با مسئله روزآمد نبودن شاخص‌ها و داده‌های تشخیص مناطق محروم مواجه هستیم. شاخص‌های محرومیت‌زدایی مورد استفاده کنونی مربوط به سال ۱۳۸۸ بوده و تاکنون روزآمد نشده است. چندین سال است که سازمان برنامه در تلاش است، شاخص‌ها را روزآمد کند. اما این شاخص‌های جدید در پیچ‌وخم بوروکراسی سازمانی مانده و هنوز تصویب نشده است. درحالی‌که اگر شاخص‌های جدید تصویب شوند، هرچند خود ایراداتی دارند که در جای خود قابل بحث و بررسی است؛ اما نسبت به شاخص‌های مورد استفاده کنونی مناسب‌ترند. با شاخص‌های سال ۱۳۸۸ حدود سه‌چهارم (۷۶ درصد) مساحت کشور به‌عنوان منطقه محروم قلمداد می‌شود. حال آنکه، در سال‌های مختلف خدمات محرومیت‌زدایی زیادی روانه مناطق مذکور شده و بسیاری از آنها از وضعیت پیشین خارج شده‌اند؛ اما همچنان ذیل مناطق محروم قرار دارند. با شاخص‌های جدید اکثر مناطق کشور از وضعیت منطقه محروم خارج شده و ۴۶ درصد پهنه کشور به‌عنوان منطقه محروم شناسایی می‌شود. این موضوع در دو نقشه زیر دریافتی از سازمان برنامه و بودجه قابل مشاهده است.

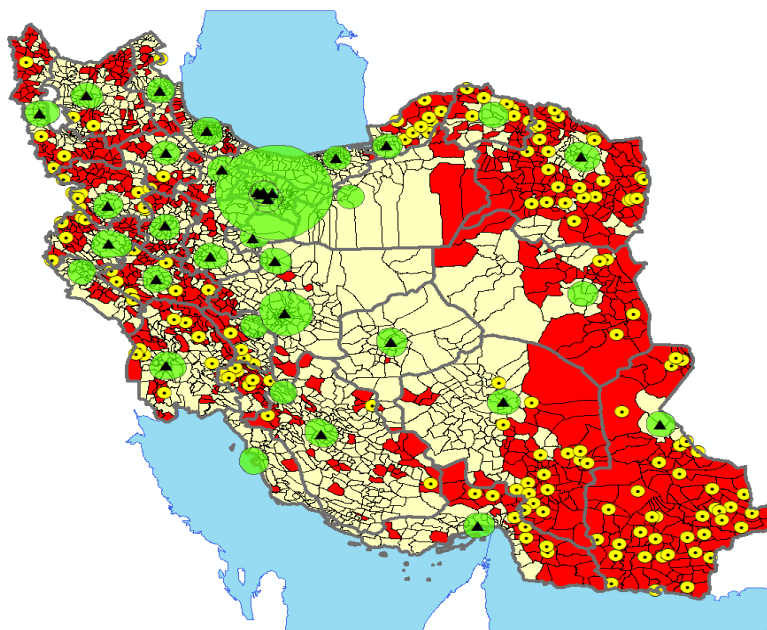
مصوبه ۱۳۸۸

توسعه یافته کمتر توسعه یافته

شکل ۵. مناطق محروم کشور براساس لیست مصوب سال ۱۳۸۸ [۱۳]

نتایج جدید (۱۴۰۴)

توسعه یافته کمتر توسعه یافته

شکل ۶. مناطق محروم کشور براساس نتایج جدید سنجش محرومیت (سال ۱۴۰۴) [۱۳]

همان‌گونه که مشاهده می‌شود در صورت بازبینی و خارج شدن بسیاری از مناطق از لیست منطقه محروم که در سنوات قبل از وضعیت محرومیت خارج شده‌اند؛ می‌توان انتظار داشت که بودجه محرومیت‌زدایی به شکل بهتری به نقاط هدف اصابت کند. در نتیجه، با جلوگیری از پراکنش اعتبارات و جلوگیری از هدررفت آن، مناطق بیشتری از وضعیت محرومیت خارج شوند. در این زمینه لازم است، شاخص‌های جدید در دست تصویب تا پایان اسفندماه امسال تصویب یا نهایی شده و مبنای تخصیص بودجه در سال آتی، در درون استان‌ها، همین شاخص روزآمد سنجش محرومیت باشد. یک مسئله مهم در این زمینه تخصیص یافتن یا تحقق اعتبارات مصوب در قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته است که معمولاً میزان اندکی از آن محقق می‌شود. طبق آمار دریافتی از سازمان برنامه و بودجه در مورد سنوات قبل، کمتر از نیمی از بودجه محرومیت‌زدایی محقق می‌شود. بنابراین، شکاف بسیار زیادی میان بودجه مصوب فریبنده مناطق محروم با میزانی از آنکه در عمل تحقق یافته است، مشاهده می‌شود. این موضوع نیز ضرورت نظارت هرچه بیشتر مجلس و دولت بر فرایند اجرای بودجه مناطق محروم را نشان می‌دهد.

۳. تطابق لایحه بودجه با برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت در حوزه محرومیت‌زدایی

در کنار قوانین مذکور در جداول فوق، قانون برنامه پنج‌ساله پیشرفت کشور مهم‌ترین سند بالادستی و راهبردی است که بودجه سالیانه باید در حوزه‌های مختلف از جمله مناطق محروم در تناظر با آن تنظیم گردد. اکنون، [قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران \(۱۴۰۳-۱۴۰۷\)](#) سند بالادستی در این زمینه است. در این سند ابعاد مختلف مرتبط با محرومیت‌زدایی چون بهبود اشتغال، حمایت‌های مالی و تسهیلات بانکی، مسکن، تشویق سرمایه‌گذاری در صنایع محلی، گسترش حمل‌ونقل و شبکه ارتباطی، اماکن فرهنگی و ورزشی، توسعه سرمایه انسانی، بهبود خدمات آموزشی، بهبود خدمات سلامت و رفع فقر مطلق مورد تأکید قرار گرفته است [۹] و [۱۰]. از منظر تطابق با برنامه هفتم که بر توسعه، اشتغال‌زایی و توانمندسازی مناطق محروم تأکید دارد، لایحه بودجه در این زمینه تعیین تکلیفی اساسی نکرده است و اعتبارات استانی باید در سطوح استانی و توسط شورای برنامه‌ریزی استان چنین تخصیصی یابند. همچنین، اعتبار مشخصی برای حوزه‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات و راه‌سازی لحاظ نشده است. به‌طورکلی نیز، همان‌گونه که گفته شد، مهم‌ترین بخش بودجه محرومیت‌زدایی به‌شکل استانی توزیع شده و لازم است در تطابق با برنامه پیشرفت تخصیص یابند. این موضوع از این جهت اهمیت دارد که تجربه بیش از چهار دهه اخیر برنامه‌ها و فعالیت‌های محرومیت‌زدایی در کشور نشان می‌دهد که معمولاً نگاه کالبدی- عمرانی و خدماتی- رفاهی در برنامه‌های محرومیت‌زدایی، بر نگاه کیفی و توسعه‌گرا که مبتنی بر ایجاد فرصت‌های اشتغال و قطب‌های محرک توسعه غلبه دارند. طبق تجربه، پیامد چنین نگرشی، تسهیل و گسترش مهاجرت از مناطق محروم به شهرهای بزرگ و کلان‌شهرها جهت تصاحب فرصت‌های شغلی بوده است. در همین زمینه، مسئله‌ای مهم در مورد اعتبارات محرومیت‌زدایی، تفاوت در شاخص‌های تشخیص منطقه محروم و شاخص‌های تخصیص بودجه یا عملیاتی‌سازی آن در سازمان برنامه و بودجه است. به‌طوری‌که رصد برنامه‌های محرومیت‌زدایی در سازمان برنامه و بودجه نشان می‌دهد که اعتبارات محرومیت‌زدایی عمدتاً در حوزه خدماتی و عمرانی یا کالبدی هزینه می‌شود و از اقدامات توسعه‌ای و حوزه اشتغال غفلت می‌گردد.

۴. جمع‌بندی، نقاط قوت و ضعف و ارائه پیشنهادها

محرومیت‌زدایی همواره مورد تأکید مسئولین کشور و خواستی عمومی بوده است. لذا، از ابتدای انقلاب این موضوع در قانون اساسی نیز گنجانده و در اصول (۳، ۳۰، ۳۱، ۴۳ و ۴۸) بر این مسئله تأکید شده است. براساس اصل (۴۸) قانون اساسی، در توزیع منابع عمومی میان استان‌ها باید دو عامل نیاز و استعداد رشد، مورد دقت قرار گیرد. در همین رابطه، به‌منظور رفع محرومیت و نابرابری‌های اجتماعی و منطقه‌ای، قانون بودجه سالیانه محل اصلی پیاده‌سازی برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و چشم‌انداز کلان ۲۰ ساله کشور و لذا، سند مالی کل کشور در تخصیص منابع و توزیع آن در میان گروه‌های مختلف و مناطق سرزمینی است. از این‌رو، در حوزه محرومیت‌زدایی اجتماعی و تخصیص درست اعتبارات در این زمینه که با حیات گروه‌ها و مناطق آسیب‌پذیر مرتبط است؛ نظارت بر قانون بودجه در راستای توزیع متوازن منابع کشور از اهمیتی فوق‌العاده برخوردار است. بر این اساس، به بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور - در حوزه محرومیت‌زدایی در آن پرداخته شد. مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف آن به شرح زیر است:

الف) نقاط قوت

- افزایش قابل توجه میزان اعتبارات حوزه محرومیت‌زدایی در عین انقباضی بودن بودجه،
- تقسیم اعتبارات به‌صورت استانی و بر مبنای شاخص میزان محرومیت هر استان.

ب) نقاط ضعف

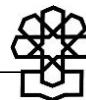
- روزآمد نبودن شاخص‌ها و داده‌های تعیین مناطق محروم؛ استفاده از شاخص‌های منقضی و لیست نادقیق مصوب ۱۶ سال قبل و در نتیجه توزیع غیرهدفمند بودجه محرومیت‌زدایی در شرایط سخت اقتصادی کشور و کمبود بودجه،
- عدم تطابق با برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت؛ غفلت از ابعادی از محرومیت‌زدایی مورد تأکید در برنامه، به‌ویژه اشتغال و توانمندسازی مناطق محروم که موجب تدوین برنامه‌های خدماتی و غیرتوسعه‌ای در حوزه محرومیت‌زدایی می‌شود. غلبه نگرش کالبدی و کمی به جای نگاه توسعه‌گرا و کیفی در راستای گسترش فرصت‌های اشتغال و ایجاد قطب‌های محرک توسعه در مناطق محروم،
- غفلت از تکمیل سامانه پایش برنامه‌های محرومیت‌زدایی (پایگاه بهره‌مندی ایرانیان) که در جزء «۱» بند «ع» تبصره «۱۷» قانون بودجه (۱۴۰۱) بر راه‌اندازی آن تأکید شده بود و ایده‌ای مترقی در این زمینه است. این پایگاه اکنون در وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی راه‌اندازی شده، اما از فلسفه وجودی خود خارج و تنها همان اطلاعات پایگاه رفاه ایرانیان را در خود گنجانده و به داشبورد تکراری بلااستفاده‌ای از داده‌های پایگاه رفاه ایرانیان تبدیل شده است.

پیشنهادهای

- در ریاست جمهوری و سازمان برنامه و بودجه در مورد روند تصویب شاخص‌های جدید تسریع صورت گیرد و تشخیص و توزیع بودجه محرومیت‌زدایی در درون استان‌ها در سال آتی با شاخص‌های روزآمد انجام شود. همچنین در پیاده‌سازی آن اولویت با توسعه و اشتغال‌زایی پایدار باشد. اولویت در محرومیت‌زدایی بر توسعه فرصت‌های اشتغال و ایجاد قطب‌های محرک توسعه در مناطق محروم باشد.
- ردیف جداگانه‌ای برای فعالیت صدا و سیما و منوط به تأسیس شبکه ملی کشاورزی لحاظ شود. در غیر این صورت، بودجه‌بندی به‌گونه‌ای باشد که رقم معناداری از اعتبارات محرومیت‌زدایی به آن اختصاص نیابد.
- بازگرداندن ۲/۲۷۵ ه.م.ت از یک درصد ذیل ردیف مناطق نفت‌خیز به ردیف مربوط به مناطق محروم.
- تخصیص یافتن یا تحقق میزان دقیق اعتبارات مصوب در قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه که معمولاً کمتر از نیمی از آن محقق می‌شود. این موضوع ضرورت نظارت هرچه بیشتر مجلس شورای اسلامی و دولت بر فرایند اجرای بودجه و تخصیص اعتبارات مناطق محروم را نشان می‌دهد.
- به‌منظور ساماندهی و کارآمدسازی سیاست‌های مرتبط با محرومیت‌زدایی و پایش دقیق آنها تمامی دستگاه‌ها و نهادهای مشارکت‌کننده در موضوع محرومیت‌زدایی که از محل منابع عمومی بودجه کشور استفاده می‌کنند، مکلف به ثبت داده‌های پروژه‌های مربوطه در «پایگاه اطلاعات بهره‌مندی ایرانیان» باشند و دریافت بودجه سال بعد آنها در حوزه محرومیت‌زدایی منوط به این امر شود.

منابع و مأخذ

- [۱] قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، پژوهشکده شورای نگهبان:
https://www.shora-gc.ir/files/fa/news/1398/9/21/4354_236.pdf
- [۲] تهمک، محمدرضا و توفیق، ابراهیم و گودرزی، علیرضا و فاطمی، میرشاهین (۱۴۰۲)، سیاست اجتماعی در ایران (پوشش فضایی نظام تأمین اجتماعی، در: فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی (نامه علوم اجتماعی سابق)، شماره ۳۰، صص: ۴۴۳-۴۴۵، دانشگاه تهران.
- [۳] تهمک، محمدرضا (۱۴۰۳)، محرومیت‌زدایی در برنامه‌های توسعه (۱) (برنامه‌های اول تا چهارم پس از انقلاب: ۱۳۶۸-۱۳۸۸)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره: ۲۰۱۵۵، دریافت از:
<https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1818479>
- [۴] کاظمی، فرید (۱۴۰۴)، بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۱) کلیات (ویرایش اول)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره: ۲۱۲۰۸، دریافت از:
<https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1851667>
- [۵] ریاست جمهوری (۱۴۰۴)، لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور.
- [۶] میرپنجی، سیدمحمد مجتبی (۱۴۰۳)، بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۳): اعتبارات محرومیت‌زدایی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره: ۲۰۴۰۷، دریافت از:
<https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1827554>

[۷] قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته (مصوب ۱۳۹۳ مجلس شورای اسلامی)، دریافت از: سامانه ملی قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران:

<https://qavanin.ir/Law/TreeText/?IDS=17032185144358148352>

[۸] قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (مصوب ۱۳۹۵ مجلس شورای اسلامی)، دریافت از: سامانه ملی قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران:

<https://qavanin.ir/Law/TreeText/?IDS=11124862449016338596>

[۹] تهمک، محمدرضا (۱۴۰۳)، محرومیت‌زدایی در برنامه‌های توسعه (۲) (برنامه‌های پنجم تا هفتم پس از انقلاب: ۱۳۹۰-۱۴۰۷)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره: ۲۰۳۷۰، دریافت از:

<https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1826217>

[۱۰] مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۳)، برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۳-۱۴۰۷)، دریافت از: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1809128>

[۱۱] دنیای اقتصاد (۱۴۰۴/۱۰/۳)، پیش‌بینی رسمی از تورم در سال آینده اعلام شد، دریافت از:

<https://donya-e-eqtesad.com/پیش-بینی-رسمی-از-تورم-در-سال-آینده-اعلام-شد/>

[۱۲] پایگاه ملی اطلاع‌رسانی قوانین و مقررات کشور (۱۴۰۴)، قانون الزامات و احکام مورد نیاز قوانین بودجه سنواتی، دریافت از:

<https://media.dotic.ir/uploads/org/2026/01/06/176769640303126000.pdf>

[۱۳] سازمان برنامه و بودجه کشور (۱۴۰۴).

گزیده سیاستی

افزایش اعتبارات محرومیت‌زدایی با وجود انقباضی بودن رویکرد بودجه‌ریزی، توزیع استانی آن از نقاط قوت لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کشور است. لذا، نظارت بر تحقق اعتبارات مصوب و استفاده از شاخص‌های روزآمد در تشخیص مناطق محروم در درون استان‌ها ضرورت دارد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir